

PRZEBRANY (182) *part praet pass pf*

przebrany (178), **przebran** (4).

e jasne; w formach złożonych a jasne, w formach niezłożonych pochylone.

[*comp*] i *sup* -przebrańszy (1). *sup* nã- (1), [nãj-].

sg m N (attrib) przebrany, [nãjprzebrańszy] (15), (*praed*) przebrãn (1). ◇ *G* przebranego (3); -ego (1), -(e)go (2). ◇ *D* przebran(e)mu, nãprzebrańsz(e)mu (3). ◇ *A* przebrany (3). ◇ *I* przebrany *RejPos* (4), przebran(e)m *RejPs* (2). ◇ *L* przebrany (1). ◇ *V* przebrany (2). ◇ *f N* przebrãna (3), przebrãnã (1); ~ (*attrib*) -a (1) *RejPs*, -ã (1) *SkarKazSej*; ~ (*praed*) -a (2). ◇ *G* przebran(e)j (1), [przebrany]. ◇ *I* przebrãnã (1). ◇ *n N* przebrané (4); -é (1), -(e) (3). ◇ *G* przebran(e)go (2). ◇ *D* przebran(e)mu (2). ◇ *A* przebran(e) (3). ◇ *I* przebrany (4), przebran(e)m (1) *RejPs*. ◇ *L* przebran(e)m (1). ◇ *pl N m pers* przebrani (23). *subst* przebran(e) (2). ◇ *G* przebranych (53). ◇ *D* przebrany (4), przebran(e)m (4); -ym *RejPos* (2), *WujNT*; -(e)m *RejPs* (3); -ym : -(e)m *LubPs* (1:1). ◇ *A m pers* przebran(e) (14), przebranych (4); -(e) : -ych *RejPos* (1:3). *subst* przebrané, [przebrańszé] (1); [-é], -(e) (1). ◇ *I m* przebran(e)mi (12), przebranymi (3); -ymi *BudBib*; -(e)mi : -ymi *RejPos* (3:2). ◇ *L* przebranych (4). ◇ *V m pers* przebrani (1).

Składnia dopełnienia sprawcy: przebran(y) od kogo (2) *RejPs*, *RejZwierc*, *przez kogo* (1) *SkarŻyw*.
Sł stp brak, *Cn s.v. pisanie przebrane*, *Linde XVII – XVIII w. s.v. przebrać*.

1. Wybrany z jakiejś grupy, wydzielony, wyselekcjonowany; *electus PolAnt*; *conquisitus, exquisitus Calep* (154) : Zdało się nam tedy wżytkim iednoftãynie zebrãnym/ połłãc do was męże przebrãne z namileyfzymi nãłzými/ Bãrnãbãlzem y z Pãwłem. *BibRadz Act* 15/25; [*Żywoty świętych*] Przez Kłiędzã Piotrá Skargę SOCIETATIS IESV przebrane [!]/ vczynione y na ięzyk Polfki przełożone. *SkarŻyw kt*; *Calep* 243b, 396b; Liczbã doroczna. [...] Orkiłz/ Owce przebrãne/ Kãnpufty/ Stãwy/ Iãgły/ Pierze/ Ieżiorã/ Siemionã/ Wieprze karmne. *GostGosp* 167; *WujNT* 458 *marg*, 459 *marg*.

przebrany z kogo, [z czego] (1): A tãk wy fynowie przebrani zrozlicznego pokolenia kochaycie się oględując zebrãnie miãłtã te⁸⁰ *RejPs* 72; [A ia z cudzych przebrãńszé [*sposoby robienia maści*] wkazawfzy/ do swoich w Księgãch wtórych w mieyfcãch nãleżãcych przyftãpię *OczkoPrzymiot* 170].

przebrany ku czemu (1): Tefz iãwnie przed oblicznoftã wśfego zebrãnia będe ofiãrowãł fwiętemu ymieniowi twemu modlitwy moie/ á zwłãfzczã wprzybytkoch przebranych ku chwale twoiey y wpořzodku miãłtã twego Ieruzalem. *RejPs* 172.

α. *W funkcji rzeczownika* (5) : *RejKup* x5v; Nãd to tefz miedzy przebrãnymi słãwna iefł pãmiãtkã Nehemiałzowã/ ktory nam mury obãłone wymurowãł *BudBib Eccli* 49/15, 1.*Par* 16/41; Papieźowie męczennicy/ poftãwili piãrże Diakony/ aby nietyle śmierć ále dzieie y fprãwy y żywoty onych świętych przebrãnych/ ktorzy fundãment wiãry krwiã fwoiã polewãli/ pilnie fpiřowãc vmieli *SkarŻyw przedm* A5v.

przebrany z kogo (1): Y połłãł dwã przebrãne złudu fwoiego Moyzełłã á Aãronã/ do krolã onego wktħorego oni połłufłefłtwie byli *RejPs* 155.

a. *Przez Boga* (140) : rozliczne dzięki dawam tobie miły pãnie/ [...] Ktory mnożyłz rozmãite dãry mnie ácz niegodnie przebrãnemu od ciebie *RejPs* 26v; Abowiem to iefł ořobliwie przebrãnã krãyna á zwłãłfciwa zã rołkofł wśfey ziemie prãwie ku flońcu połłozona/ á włãfnie iefł przezwanã

miálfem krolá nayoźniefłego. *RejPs* 71; wślytko fie blogośławiefłtwo nádniem wypełni ktore kolwiek iefł obiecał pan bog przebránemu zebrániu fwe^{mv} *RejPs* 195v, 25v, 98, 118v, 124, 171v (11); *RejAp* 50, 55v; A obiecuie cie podnieść nád wślytki wyłokości gor fwiátá tego/ á nályćić cie rofkofzą y dzyedzichwem przebráných v niego przodkow twoich. *RejPos* 226v, 70v, 147, 276v, 283v, 349v; Chriflus zmartwychwftánia fwego/ y innych táiefłmnic wiáry/ nie zázraz oznaymił człowiekowi pośpolitemu; ále tylko niektórym przebránym vczniom fwym *WujNT* 440.

przebrany komu (2): iź nas tak w tey fpołeczności będziefł raczyl przywiefc do miafta fwego fwiętego z wiekow tobie przebranego: a tam nas ofadzic ku wieczney chwale fwoiey. *RejPs* 138v, 199.

Wyrażenia: »przebrany Kościoł« (1): iákoż tu nie ftać przed tym fwiętym máyefłtatem w tym przebránym á wdzięcznym Kofćiele iego? *RejAp* 70v.

»lud (Pański) przebrany« = *Izrael* [szyk 8:6] (14): A tak flyź pilno przebrany ludu moy/ abowiem fwięta wiárą pełnią fie wślytki obietnice moie *RejPs* 122, 116v, 117v, 122, 155v, 201v, 203; Pan Bog [...] i onemu naprzebrańszemu ludowi nie folgował, ale je miedzy wsze dalekie krainy sromotnie rozproszył *Diar* 21; *Prot* G2; *RejAp* 175v; Bo widziź iefłczce ktemu/ iź dla ciebie ten Pan y on przebrány lud fwoy narod żydowłki/ prze ich wzgárdzenie á prze ich pychę [...] od fiebie odrzucił *RejPos* 57, 52v, 188, 260v.

»syn przebrany« = *Chrystus* (1): Prorok wyfláwia zebránie kofćiołá fwiętego krzełciánłkiego y iáko fie miał wniem pan bog rofkocháć/ á iź y fyn przebrany iego miał fie wteyże fpołeczności okazáć. *RejPs* 128v.

Szeregi: »przeźrzany a przebrany« (1): [mamy zawsze pamiętać] iźbychmy wślytko przypufzczáli woley á opátrznofci y przeźrzeniu Páná náłzego/ wołáiąc vftáwicźnie do niego s tym fwiętym á thák zaczniefł przeźrzánym á przebránym Apoftołem iego *RejPos* 282.

»przebrany i wywołany« (1): A náofłátek ludzie fwięci/ ludzie od Bogá przebráni y wywołáni/ pátrż iefłli ktory był bez przygody ná fwiecie? *RejZwierc* 152v.

W przeni (8) :

Wyrażenia: bibl. »naczynie przebrane« = *vas electionis Vulg* [szyk 4:1] (5): A ácz czáfem długo chowa naczynie złe á długo mu ćirpi/ á to dla tego / áby potym vkazał moc możności Bośtwá fwoiego naczyniu przebránemu fwemu. *RejPos* 74, 283, 284v, 286v; [Jezus o św. Pawle] ia go vczynię fobie naczyniem przebránym/ w ktore wleię fłodką wonność imienia mego/ áby ia roznośł po wślytkim świecie *SkarŻyw* 82. [Cytaty nawiązujá do Act 9/15.]

»sąd przebrany« [szyk 2:1] (3): iáwniefł będziefł rzeczono tobie od Páná twego/ nie ináczefł iákobyś to fłyfzał w wśly fwe/ iżeś ty iuz iefł sąd moy wierny á przebrány/ w którym zázwdy będziefł nofżono á záchowano fwięte imię moie. *RejPos* 284, 284v, 345v.

α. *W funkcji rzeczownika [w tym czyj* (86): *pron poss* (73), *ai* (12), *G sb* (1)] (93) :

Abowiem on dzierży w ręku fwoich/ nápoy fłodki zgorzkością zmielfłány/ gdzie przebrane fwoie fłotkołcią raczy łáfkáwie nápáwáć *RejPs* 110v; Ták iź ftego beśpieczeńfłtwá iuz podnieśłi ręce fwoie kocháiąc fie w zuchwálfłtwie fwoym fprzećiwnicy mogli/ á przebráni mogli odwroćili obronę fwoię á niechcą ftałe ftać/ iáko byli zwykli przy pánu fwoym. *RejPs* 133; A nieobrał fie żadny thák możny áby kiedy mogł co przełzkodzić iem/ ábowiem on fám rzekł/ ábyfłcie fie nietykáli przebráných moich *RejPs*

154v, 17v, 69, 74v, 75, 88 (33); Czo zá sprzećiwne rzeczy Pan ku doświádfzeniu fwyh przebrányh dopuľczá *LubPs* bb3 marg, S6 marg, T5v, ee; *BibRadz* I 7a marg; Ale w ten czás iuż gdy dokończy tey świętey ípráwy fwoiey/ á gdi fie iuż wypeľni liczbá przebrányh iego/ iuż poľoży pręth fwoy żelázny/ iuż rázem fie pomści nád íprzećiwniki fwemi *RejAp* 97, 41v, 56v, 64v, 157v, 159v; O ízyrokíř to Ńtoľ á hoyna wieczera tego Pána nářzego/ á tego miľofierdzya iego: ná ktorá/ nie thylko przebrányh/ ále y chromych/ Ńlepych/ á niedoľęźliwych/ tho ieľt w wierze niedoľtátecznych á niegodnych/ przedię wźytkich do Ńiebie wabi. *RejPos* 76; nář wřzechmogácy Pánie [...] day [...] iźbychmy zá świętá pomocá twoiá doľtáli onych wiecznych íkárbow á onych wiecznych roľkoľzy w kroleřtwie twoim świętym/ s przebránimi [!] twoimi ná wieki wieczne. *RejPos* 165; y w więzyeniu/ y w káždym niebeľpieczeńřtwie/ záwždy nád káždym tákim ieľt święte oko iego/ á odmienia írogie íercá ludu okrutnego nád przebránemi fwemi *RejPos* 279v, 37v, 74, 104v, 120v [2 r.], 124v (23); *RejZwierc* 130v, 260; [*LubWiryd* 37].

Wyrażenia: »kościół przebranych Pańskich« (2): Bo ták ná káždym mieyřcu okázuie fie to iáwnie/ iáko kkościół wiernych á przebrányh Páńřkich ieľt opuľczony/ á bárzo nędzny ná řwiecie. *LubPs* ee3, aa4.

»spoľecznořć przebranych (Pańskich a. boźyeh *itp.*)« (6): *RejPs* 94v; Czo zá चुć ma mieć koźdy/ áby był w Ńpoľecznořci przebrányh Boźyeh. *LubPs* S6v marg; TO iuż tu napirwey mamy baczyć s tey Ewanyeliey/ iź tá niewiáľtá byľá pogáńká/ byľá grzeľznicá/ á byľá dáľeko oddalona od Ńpoľecznořci przebrányh Páńřkich/ á wźytká byľá w gniewie Páńřkim *RejPos* 74, 58v, 168v [2 r.].

Szereg: »wierny a przebrany« [*szyk* 13:1] (14): [*nauka*] o krzyżu/ to ieľt/ o ćirpliwořci w káždym wćiřnieniu/ ktory záwždy muři nieřć kkościół wiernych á przebrányh Páńřkich. *LubPs* aa4, V3, ee3; A bowiem ták wierzymy wedle dekretow Páńřkich/ iź wierni á przebráni iego nigdy nie vmieráię *RejAp* 172v; A ktho wymie namniey s prawdy Páńřkiey oto Ńłyřyř iź go theź wymie Pan y wypířze s kľiáę wiernych á przebrányh Ńwoich. *RejAp* 198, D8v, 99, 126v, 145, 175v; A gdy iuż przydzye ono dokończenie wźytkich Ńpraw świętyh iego/ [...] iuż w rádoľciách onych poľtánowi wierne á przebráne Ńwoie/ á wćyjni Ńobie z nich wieczne kroleřthwo *RejPos* 232; Pátrzayże tu á pilnie pátrzay opátrznosci á przeřzenia Pána tego/ [...] iź on záwždy z dáľeká przegľáda á vpátruie y przygody/ y ímętki/ y ine przypadki Kocćioľá Ńwego świętego/ á tych tho wiernych á przebrányh Ńwoich. *RejPos* [279], 168v, [279], 345v.

Przen (4) : A thá łodká w náwięťřzyh náwáľnořciách á w náwięťřzyh gľęboľořciách tego morzá burzliwego Ńwiátá nędznego muři pľywáć/ á być nápeľnioná tych rybek wdzyęćnyh iego/ wiernych á przebrányh iego. *RejPos* 176v, 34, 74, 262v; [a Ńam nář Pan Chriřthus/ iako dobry goľpodarz/ źebrawřy pľzenicę Ńwoię/ a przebráne Ńwoie/ poľtawi ie do gumna kroleřtwa niebieľskiego. *RejKat* 45v].

2. *Znamienity, znakomity; najlepszy; electus PolAnt; egregius, eximius, exuberantissimus Calep* (23) : [*Pan*] Kapľany ich y przebráne mľodzieńce ich wydaľ pod írogocć mieczowá *RejPs* 117; *BibRadz Ex* 14/7; Drewlánie [...] z wielká rádoľciá wypráwili do Holny pięćdziesięť Ńtářřzyh Boiářzow áľbo Páńow rádnym przebrányh *StryřKron* 123, 672; *Egregius* – Przebrani, znamieniti. *Calep* 353a,

389b, 399b; Gdy gość wielki/ Vrządnik nie ma proftą ftrażą odpráwować ftrażey/ ále przebránemi Kmiotki/ lámemi gofpodarzmi/ ktorým dufa y nie wátpi w nich kędy ie poftáwi *GostGosp* 26, 64.

[*przebrany* czym [= *dzięki czemu*]: Poftáwiony tedy człek w poórzodku ták wielu rozmaitych á gównych tyránnow [...] / nie dziw/ że rázy od nich y porafki odnośi siedmkroć ná dzień choć namężnieyfzy/ y pośiełkiem dárow niebiefkich nayprzebránfzy ná hárcu vpada y krzepi fie/ iáko mowi Duch niebiefki w Przypowieściách Sálomonowych *PoklSnów* H2v.]

Wyrażenie: »przebrana cząstka« (1): *RejPs* 179v *cf* *W przen*.

Szeregi: »przebrany albo też doskonały« (1): Czoż ty [*mnichu*] zowies' przebranemi Albo też dofkonałemi Podobno ty czo mnie ćzalie Zawždy fluża dofkonałie *RejKup* z6.

»przedniejszy a przebrany« (1): Cić wzyfscy fą fynowie Alferowi przednieyfzy w narodziech fwych/ á przebráni y mężni Hetmáni *BibRadz* 1.Par 7/40.

W przen (1) : Miedzy wfłemi náfláchetnieyffemi rzeczami tyś ieft przebraná cząftká moiá moy pánie/ á ftaráć fie oto ifćie będę ábych fobie záługował fwiętą káfkę twoię *RejPs* 179v.

α. *O wojsku: doborowy; lectissimus* *Modrz* (10) : *BudBib* 1.Par 7/40; A ci trzebá/ áby byli przebráni/ á więcey w káżdey woienney potrzebie/ niżli drugie żołnierzow mnoftwo ćwiczeni. *ModrzBaz* 115; Litwy zebrałfzy fię fzećć tyfięcy/ Dobrzyńfką ziemię zwoiowali/ s tego woyská fto mężow przebráných y przeważnie dzielnych *StryjKron* 308; Ná dwoię fię Tátárfkie woysko rozdzieliło/ W więkším połku do bitwy godnych máło było/ A w mnieyřzym wzytko byli rycerze przebráni *StryjKron* 632; Ná ořtátek gościnnymi vpominki vdárowány [*wojewoda Stefan*] do Wołoch odiechał/ wziáwřzy od Krolá trzy tyfiące iezdnych przebráných ná pomoc przeciw Turkom *StryjKron* 662, 662; [Recháweham [...] zgromádził wzytek dom Iehudy y pokolenie Biniáminowe fto y ořmdzieřiáć tyfięcy przebránego á boiownego ludu/ walczyć z domem Izráelfkim [*Vulg* 2.*Mach* 11/1] *BudArt* a5v].

Wyrażenie: »przebrany ku bojowi, na wojnę« = *electus in proelium* *PolAnt* [szyk 2:2] (3:1): Recháweham [...] zebrał domu Iehudy á Biniáminá/ fto y ořmdzieřiáć tyfięcy ludu przebránego ku boiowi [*centum et octoginta millia electorum facientium bellum*]/ áby walczył z Izráelczyki *BudBib* 2.*Mach* 11/1, 1.*Mach* 12/41; *SkarŻyw* 559; Szeřnaście miał tyfięcy ludu ku boiowi Przebránego Szeremet *KochJez* Bv.

Szereg: »przewyborny i przebrany« (1): Aod [...] poráził dzieřieć tyfięcy Moábitow/ ludzi przewyborných/ y ná woynę przebráných. *SkarŻyw* 559.

β. *O pokarmach: wyszukany* (1) :

Wyrażenie: »pokarmy przebrane« = *smakołyki, specjalý* (1): *Macteae, Dicuntur pretiosa edulia* – Pokarmi przebrane a drogie. *Calep* 626a.

γ. [O *welnie: najlepszego gatunku, najwyřszej jakości*: płótna grubego 2 sztuce, wełny biały przebrany 2 funty, czapek króćkich czarných kopa *InwMieszcz* 1569 nr 151.]

3. *Przesadny* (2) : [*królowie*] nádáli ludźiom rycerfkim [...] wolnořci [...] Ktore wolnořci [...] ták fię wyřoko podniořły/ iż wpády w wielká pychę y niepořtuřeńtwo/ y lekkie krolewfkie⁸⁰ máieřtatu wważenie/ y praw dobrych podeptánie (*marg*) Wolnořc przebrána. (–) *SkarKazSej* 692a *marg*.

Szereg: »przebrany i zbytńi« (1): Słábieie dołtoyność y władza krolewka temi bolesćiami: wolnością przebraną y zbytńią *SkarKazSej* 691b.

4. [*Wybrany do ostatka, wyczerpany:* y niema nikt [...] obáwác fie tego; aby then Skarb miał być przebrány *HerbOdpow Ccc2v.*]

5. *Rozcieńczony* (2) : Aquata cerevisia, Wodne piwo/ To yeft przebráne. *Mqcz* 13b; Caecubum – Winno przebranę. *Calep* 146b.

6. *Zrobiony przez wybranie, wykopanie ziemi* (1) : który [*grundfest*] ma być piérwéy vczyniön/ niż poczną fuć Groblą/ áby był przebran wedle potrzeby. Ale kędy w fuchéy ziemi/ tedy ma być głębiéy wybran. Abowiém tám kędy fucho/ bárziéy robáctwo ziemię zwiérći: ále kędy mokro/ tedy nie thák. *Strum* E2v.

Synonimy: 1. *wybrakowany, wybrany;* 2. *doskonały, przedni, wyborńy, znakomity, znamienity;* 4. *wyczerpany.*

Cf **NIEPRZEBRANY, PRZEBRAĆ**